

УДК 796.01

doi: 10.15330/fcult.32.9-14

Ігор Бакіко, Анатолій Денисовець

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК СЕРЕД ШКОЛЯРІВ ТА ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

Мета дослідження полягає у вивченні поглядів фахівців з фізичної культури і спорту до наявності пагубних пристрастей серед школярів та дітей-спортсменів. Методи дослідження: анкетування, математична статистика (середнє арифметичне).

Організація дослідження: було проведено анкетування серед вчителів фізичної культури та тренерів ДЮСШ. Всього в анкетуванні взяли участь 100 респондентів, серед яких: 74 – вчителі фізичної культури, 26 – тренерів ДЮСШ, 42 – представники міської школи, 58 – сільської, 65 – чоловіків та 35 – жінок.

Отримані результати: у статті аналізуються результати анкетування серед вчителів фізичної культури та тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, щодо захоплення учнівською молоддю негативними звичками.

Висновки: вказується, що найкращим засобом профілактики шкідливих звичок є фізична культура і спорт. Існує певна низка причин, які є перешкодою для використання повною мірою можливостей фізичної культури і спорту як засобу профілактики та позбавлення шкідливих звичок, а саме: відсутність спортивних майданчиків за місцем проживання та відсутність коштів на оплату спортивних послуг. Серед визначених причин захоплення школярів негативними звичками виявились наступні: відсутність альтернативних інтересів (загалом – 47,0%, вчителі фізичної культури – 44,5%, тренери ДЮСШ – 53,8%, фахівці міських ЗОШ і ДЮСШ – 80,9%, чоловіки – 47,6% та жінки – 45,7%), а також 65,5% виборів серед спеціалістів сільських ЗОШ і ДЮСШ отримала причина – цікавість, бажання розслабитись, надлишок грошей та вільного часу.

Ключові слова: фізична культура, спорт, школярі, шкідливі звички, вчитель, тренер.

The purpose of the study is to study the views of experts in physical culture and sports in the presence of harmful passions among schoolchildren and children-athletes. Methods of research: questionnaires, mathematical statistics (arithmetic mean).

Organization of the research: a questionnaire was conducted among physical education teachers and trainers of the Youth College. In total, 100 respondents took part in the survey, among them: 74 teachers of physical culture, 26 trainers of DYUSS, 42 – representatives of city schools, 58 rural, 65 – men and 35 – women.

Obtained results: the article analyzes the results of questionnaires among teachers of physical culture and trainers of children's and youth sports schools, in relation to admitting pupils' youth with negative habits.

Conclusions: It is indicated that the best means of preventing harmful habits is physical culture and sports. There are a number of reasons that are an obstacle to using the full potential of physical culture and sports as a means of preventing and eliminating harmful habits, namely: the lack of sports grounds at the place of residence and the lack of funds for the payment of sports services. Among the identified reasons for the admission of schoolchildren, the negative habits were as follows: the lack of alternative interests (in general – 47,0%, teachers of physical culture – 44,5%, coaches of DYUSS – 53,8%, specialists of urban secondary schools and DUSSS - 80,9%, men – 47,6% and women – 45,7%), as well as 65,5% of the elections among the specialists of rural high schools and Youth Schools received the reason-interest, desire to relax, excess money and free time.

Key words: physical culture, sport, schoolchildren, bad habits, teacher, coach.

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень. Сьогодні в Україні серед важливих завдань активізується проблема бережливого ставлення до власного здоров'я, як найвищої суспільної цінності [1, с. 50]. Сприяння профілактиці найбільш розповсюджених шкідливих звичок передбачає запровадження окремих підходів та шляхів стимулювання здорового способу життя шкільної молоді. Зміцнення та збереження здоров'я є пріоритетним напрямком основних законодавчих актів та нормативно-правових документів з фізичної культури [2, с. 22].

Здоровий спосіб життя тісно переплітається із фізичним вихованням, про що і йдеться в національній доктрині розвитку освіти [3, с. 69]. Реалізація цієї доктрини дасть можливість підвищити якість життя населення України шляхом оздоровлення нації, виховання молоді та формування здорового способу життя. У зв'язку з тим, вивчення поглядів фахівців фізичної культури й спорту до наявності шкідливих звичок серед школярів є актуальною проблемою.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що вивченню питання шкідливих звичок у школярів вивчалася наступними науковцями: А. Польова, Я. Климок, Т. Ханіна, В. Галевич, М. Попов, Л. Тюрікова, А. О. Щелкунов та ін.

Мета дослідження – вивчення поглядів фахівців з фізичної культури і спорту до наявності пагубних пристрастей серед школярів та дітей-спортсменів.

Методи й організація дослідження. *Методи дослідження:* анкетування, математична статистика (середнє арифметичне). *Організація дослідження:* було проведено анкетування серед вчителів фізичної культури та тренерів ДЮСШ. Всього в анкетуванні взяли участь 100 респондентів, серед яких: 74 – вчителі фізичної культури, 26 – тре-

нерів ДЮСШ, 42 – представника міської школи, 58 – сільської, 65 – чоловіків та 35 – жінок.

Результати і дискусія. Дослідження проводилось протягом 2017–2018 навчального року. За допомогою анкетування ми плануємо намітити шляхи позбавлення шкідливих звичок серед учнів засобами фізичної культури і спорту.

Даючи відповідь на питання анкети: “Чи можливо використовувати фізичну культуру і спорт, як засіб профілактики шкідливих звичок? Якщо так, то яким чином?”, вчителі фізичної культури та тренери ДЮСШ, серед всіх груп респондентів – 100,0% переконані, що фізична культура і спорт є найкращим засобом профілактики шкідливих звичок. Відповідаючи на другу частину питання, опитані фахівці вказують на ефективні шляхи профілактики, а саме: просвітницьку діяльність (проведення бесід, лекцій, диспутів, круглих столів, дискусій, пропаганда здорового способу життя: засобами масової інформації, діяльністю оздоровчих центрів, науковим обґрунтуванням неможливості досягнення фізичної досконалості при наявності шкідливих звичок) та впровадження фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів (проведення секцій, занять з фізичного виховання, змагань, спортивних вечорів, свят, зустрічей із відомими людьми, спортсменами, ветеранами спорту).

На питання анкети: “Які існують перепони у використанні можливостей фізичної культури і спорту як засобу профілактики та позбавлення шкідливих звичок у школярів?” пропонувалось обрати не більше п'яти варіантів. Найбільше відсотків, по всіх групах респондентів отримали варіанти: відсутність спортивних майданчиків за місцем проживання (загалом – 78,0%, серед вчителів – 72,9%, серед тренерів – 92,3%, серед спортивних педагогів міських загальноосвітніх шкіл та дитячо-юнацьких спортивних шкіл – 66,6%, серед сільських фахівців ЗОШ і ДЮСШ – 86,2%, серед респондентів-чоловіків – 73,8% та респондентів-жінок – 85,7%) та відсутність коштів на оплату спортивних послуг (платні секції) – (загалом – 79,0%, вчителі – 72,9%, тренери – 96,1%, вчителі міських ЗОШ і тренери ДЮСШ – 59,5%, сільські фахівці шкіл та спортивних шкіл – 93,1%, респонденти-чоловіки – 73,8% та респонденти-жінки – 88,5%) (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік перепон у використанні можливостей фізичної культури і спорту як засобу профілактики та позбавлення шкідливих звичок у школярів, %

Перелік перепон	Загалом	Вчителі	Тренери	ЗОШ і ДЮСШ		Стать	
				міські	сільські	чоловіча	жіноча
Відсутність фінансування	29,0	37,8	3,8	52,3	12,0	35,3	17,1
Мала кількість спортивних секцій, споруд	27,0	33,7	7,6	40,4	17,2	29,2	22,8
Відсутність державних (авторських) програм з фізичної культури і спорту щодо боротьби зі шкідливими звичками	71,0	62,1	96,1	52,3	84,4	67,6	77,1

Недооцінка можливостей спортивної діяльності зі сторони державних органів управління сферою фізичної культури і спорту	30,0	36,4	11,5	47,6	17,2	30,7	28,5
Неефективне використання фізичної культури і спорту в системі освіти та недостатній розвиток фізичної культури і спорту в цілому серед молоді	71,0	67,5	80,7	57,1	81,0	66,1	80,0
Недостатня пропаганда здорового способу життя	70,0	62,1	92,3	50,0	84,4	67,6	74,2
Нестача спеціалістів	12,0	14,8	3,8	9,5	13,7	9,2	17,1
Відсутність спортивних майданчиків за місцем проживання	78,0	72,9	92,3	66,6	86,2	73,8	85,7
Відсутність коштів на оплату спортивних послуг (платні секції)	79,0	72,9	96,1	59,5	93,1	73,8	88,5

Решта голосів майже всіх груп респондентів розділились серед наступних варіантів: відсутність фінансування; мала кількість спортивних секцій, споруд; відсутність державних (авторських) програм з фізичної культури і спорту щодо боротьби зі шкідливими звичками; недооцінка можливостей спортивної діяльності зі сторони державних органів управління сферою фізичної культури і спорту; неефективне використання фізичної культури і спорту в системі освіти та недостатній розвиток фізичної культури і спорту в цілому серед учнів; недостатня пропаганда здорового способу життя.

Найнижчий відсоток, серед запропонованих варіантів перепон отримав варіант – нестача спеціалістів, а саме: загалом – 12,0%, вчителі – 14,8%, тренери – 3,8% (так само, як варіант – відсутність фінансування), вчителі міських загальноосвітніх навчальних закладів та дитячо-юнацьких спортивних шкіл – 9,5%, респонденти-чоловіки – 9,2% та опитані жінки – 17,1% (так само, як і варіант – відсутність фінансування).

При відповіді на питання: “Які головні причини захоплення підлітків палінням, алкогольними напоями, наркоманією та токсикоманією?” пропонувалось вказати три найголовніші. Аналіз відповідей вчителів фізичної культури та тренерів ДЮСШ показав таку ієрархію причин: найвищий відсоток у респондентів отримала причина – відсутність альтернативних інтересів (загалом – 47,0%, вчителі фізичної культури – 44,5%, тренери ДЮСШ – 53,8%, фахівці міських ЗОШ і ДЮСШ – 80,9%, чоловіки – 47,6% та жінки – 45,7%). 65,5% виборів серед спеціалістів сільських ЗОШ і ДЮСШ отримала причина – цікавість, бажання розслабитись, надлишок грошей та вільного часу.

Другий мотив, на думку респондентів, полягає у відсутності спортивних майданчиків та спортивних споруд за місцем проживання та цікавість, бажання розслабитись, надлишок грошей та вільного часу (по 38,0%). 40,5% вчителів фізичної культури та 46,1% чоловіків вказують на – цікавість, бажання розслабитись, надлишок грошей та вільного часу. 38,4% тренерів ДЮСШ та 59,5% міських фахівців обрали – відсутність спортивних майданчиків та спортивних споруд за місцем проживання. По 22,4% опитаних спеціалістів сільської місцевості називають два аспекти захоплення школярів шкідливими звичками: відсутність спортивних майданчиків та спортивних споруд за місцем проживання та відсутність альтернативних інтересів. На другу позицію респонденти-жінки виносять недостатню кількість спортивних секцій (34,2%).

На третьому місці, як показало наше дослідження, загалом, 25,0% респондентів, 40,4% міських спеціалістів та 34,6% тренерів вказують недостатню кількість спортивних секцій. 37,8% вчителів фізичної культури віддали за відсутність спортивних майданчиків та спортивних споруд за місцем проживання. Спеціалісти сільських ЗОШ і ДЮСШ віддали по 15,5% голосів за слабку фізичну підготовку та низьку матеріальну базу навчального закладу. В 44,6% чоловіків на третій позиції – відсутність спортивних майданчиків та спортивних споруд за місцем проживання. Жінки (28,5%) останню вагому причину вбачають у слабкій фізичній підготовці школярів.

Таки причини, як застаріле спортивне обладнання в школі, вплив компанії, дань моді, відсутність мотивації ведення здорового способу життя, бажання завоювати авторитет не тим шляхом, демонстрація дорослості, традиції, намагання виділитись серед однолітків, слабка морально-вольова підготовка знаходяться на останніх рейтингових місцях.

Як вказує низка дослідників [3, с. 69–74; 4, с. 20], що специфіка фізичної культури й спорту – комплексна дія на особистість, яка включає зміну поведінки (великі фізичні навантаження істотно змінюють психоемоційну сферу), задоволення природних потреб в самоутвердженні, самореалізації. На відміну від всіх інших форм дозвільної діяльності, спорт, крім інтелектуальної і психоемоційної, має і фізичну складову і тим самим є більш сильним засобом дії на молодий організм. Фізичні навантаження, які надають формуючу дію на різні системи організму, задовольняють і природну потребу молоді людини в русі. В цьому відношенні спортивна діяльність може розглядатися як альтернатива тютюнопалінню, зловживання алкогольними напоями, вживання наркотичних і токсичних речовин, яка пропонує замість ілюзорного вирішення проблем особистого становлення реальний шлях формування сильної і здорової особистості. Ми розділяємо таку позицію.

Висновок з новим обґрунтуванням подальшого пошуку в цьому напрямі. Таким чином, найкращим засобом профілактики шкідливих звичок є фізична культура і спорт. Існує певна низка причин, які є перепорою для використання повною мірою можливостей фізичної культури і спорту як засобу профілактики та позбавлення шкідливих звичок, а саме: відсутність спортивних майданчиків за місцем проживання та відсутність коштів на оплату спортивних послуг. Серед визначених причин захоплення школярів негативними звичками виявились наступні: відсутність альтернативних інтересів (загалом – 47,0%, вчителі фізичної культури – 44,5%, тренери ДЮСШ – 53,8%, фахівці міських ЗОШ і ДЮСШ – 80,9%, чоловіки – 47,6% та жінки – 45,7%), а також 65,5% виборів серед спеціалістів сільських ЗОШ і ДЮСШ отримала причина – цікавість, бажання розслабитись, надлишок грошей та вільного часу.

Подальше дослідження полягає у проведенні анкетування серед батьків щодо визначення їх ставлення та застосування профілактично-виховної роботи до наявності шкідливих звичок у своєї дитини.

1. Польова А, Климок Я, Ханіна Т, Галевич В. Молодь за здоровий спосіб життя. Проблеми формування здорового способу життя. Львів. 2007: 50-52.
2. Попов М. Технологія антиалкогольного виховання в сучасній школі. Рідна школа. 2005; №9/10: 22-24.
3. Тюрікова Л. Профілактика вживання наркотичних речовин серед учнівської молоді. Соціальна педагогіка: теорія і практика. 2007; № 4: 69-74.
4. Щелкунов А. О. Соціально-педагогічна профілактика наркотичної залежності підлітків засобами фізичної культури і спорту: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Харківська держ. акад. фіз. куль-ри і спорту. Харків, 2005: 20 с.

Reference

1. Polova A, Klimko Y, Hanina T, Galevich V Youth for a healthy lifestyle Problems of forming a healthy way of life. 2007: 50-52.
2. Popov M Technology of anti-alcohol education in a modern school. 2005; Vip. 9/10: 22-24.
3. Tyurikova L. Prevention of the Use of Narcotic Substances among Student Youth. 2007; Vip. 4: 69-74.
4. Shchelkunov AO Social-pedagogical prophylaxis of adolescent addiction by means of physical culture and sports: author's abstract. 2005: 20 p.

Цитування на цю статтю:

Бакіко ІВ, Денисовець АП. Особливості розповсюдження шкідливих звичок серед школярів та юних спортсменів. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2019 Лют 26; 32: 9-14

Відомості про автора:

Бакіко Ігор Володимирович – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Луцький національний технічний університет (Луцьк, Україна)

e-mail: bakiko_igor@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-8835-8781>

Information about the author:

Bakiko Ihor Volodymyrovych – Candidate of Science (Physical Education and Sport), Associate Professor (Ph. D.), Lutsk National Technical University (Lutsk, Ukraine)

Денисовець Анатолій Петрович – старший викладач, Житомирський національний агроєкологічний університет (Житомир, Україна)

e-mail: bakiko_igor@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0002-8835-8781>

Denysovets Anatolii Petrovych – lecturer, Zhytomyr National Agroecological University (Zhytomyr, Ukraine)